

Riksbankens Företagsundersökning

Industrikonjunkturen överraskande
stark

Februari 2017

Riksbankens företagsundersökning i februari 2017¹

Enligt de svenska industriföretagen har efterfrågan i omvärlden utvecklats överraskande starkt och det ekonomiska läget har därför fortsatt att stärkas sedan i höstas.

Det är framför allt exportindustrin som blivit alltmer optimistisk i takt med att produktionen ökat och orderingången stärkts. Det kommande halvåret tror man på en oförändrat god konjunkturutveckling, även om det finns en del oro för den politiska utvecklingen i omvärlden.

Företag med Sverige som sin främsta marknad är fortsatt nöjda med utvecklingen. Handeln och tjänstesektorn rapporterar om konsumenter med god köpkraft samtidigt som byggandet går på högvarv. Inom byggsektorn råder fortsatt högkonjunktur och bristen på personal märks allt tydligare inom flera yrkesgrupper. Inom andra sektorer upplever man inte några generella problem att få in personal men det är som tidigare svårt att rekrytera specialister.

Världsmarknadspriserna på råvaror har stigit och detta, tillsammans med ökande efterfrågan från omvärlden, får framför allt industrin att tro att det är möjligt att höja försäljningspriserna framöver. Inom handeln är konkurrensen dock fortsatt mycket hård. Där är det svårare att höja försäljningspriserna och flera handlare pressas därför av låga marginaler.

”Förvånansvärt starkt i Europa – det hade jag inte väntat mig!”

Företagen i Sverige är allt mer nöjda med det ekonomiska läget, se diagram 1. I september fanns en viss oro för den framtida utvecklingen och förväntningarna var dämpade trots att produktion och försäljning såg ut att utvecklas väl. Den senaste tidens förstärkning i efterfrågan på de svenska exportmarknaderna har överraskat flera av industriföretagen. Exportindustrin är nu mer positiv än tidigare och har tydligt stärkt sin lönsamhet tack vare ökad produktion och en relativt svag svensk krona, se diagram 2. Stigande priser på råvaror har också bidragit till en allmänt ökad efterfrågan i flera råvaruexporterande ekonomier. Vidare har industri- och byggkonjunkturen i flera länder i Europa förbättrats, och även Storbritannien visar på en fortsatt god efterfrågan, trots osäkerhet till följd av de kommande förhandlingarna om utträde ur EU. Samtidigt fortsätter efterfrågan i Kina att öka i stabil takt och företagen förefaller allt mindre oroliga för konjunkturutvecklingen i Asien.

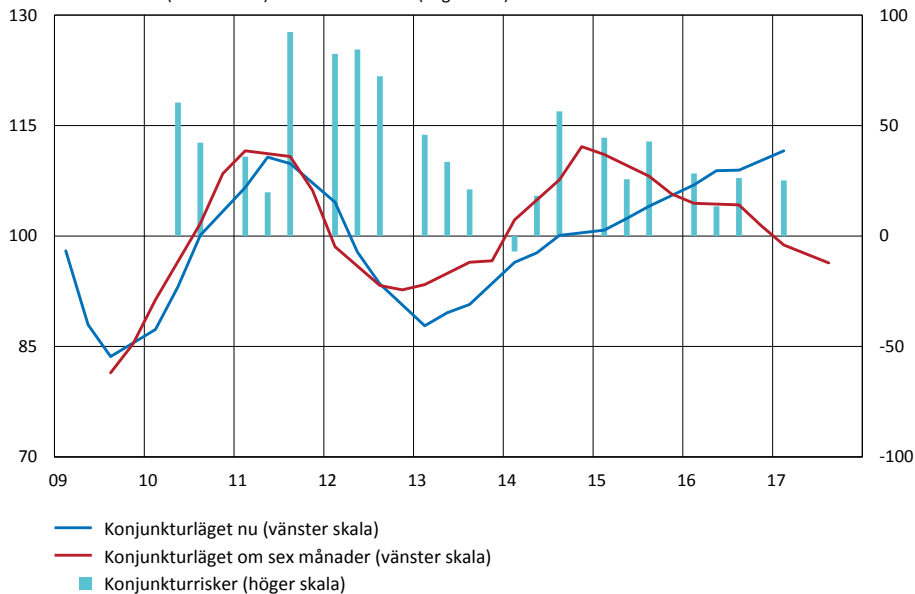
¹ Tre gånger om året intervjuar Riksbanken de största företagen inom bygg-, handels-, industri- och tjänstesektorerna. Den här gången intervjuades representanter för 29 företag med totalt cirka 230 000 anställda i Sverige.

Osäker politisk utveckling globalt

Flera företag ser med viss oro på den internationella politiska utvecklingen, till exempel nämns osäkerheten i utfallen i de kommande parlamentariska valen i flera europeiska länder och den nya politiska administrationen i USA. Men företagen uttalar sig ändå överlag positivt om utvecklingen den närmaste tiden och oron har inte fått dem att ändra sina planer för framtiden, utom i några enstaka fall. I ett längre perspektiv ser industriföretagen dock bland annat risker för att nya handelsrestriktioner införs, vilket på sikt skulle kunna påverka produktion, sysselsättning och investeringar i Sverige.

Handeln ser inte några risker för att konsumenternas köpkraft ska försämrats, men de är oroliga över den ökade konkurrensen och över de förändringar i konsumenternas beteende som e-handeln skapar. Talande är citat som: "Det finns en efterfrågan där ute, utmaningen är hur aktörerna agerar inom handeln och hur köpbeteenden förändras." Byggföretagen ser få risker för att konjunkturen ska försämrats framöver och totalt sett har riskerna inte ökat sedan föregående undersökning, se diagram 1.

Diagram 1. Konjunkturläge och konjunkturrisiker
Viktade indextal (vänster skala) och viktade netttotal (höger skala)

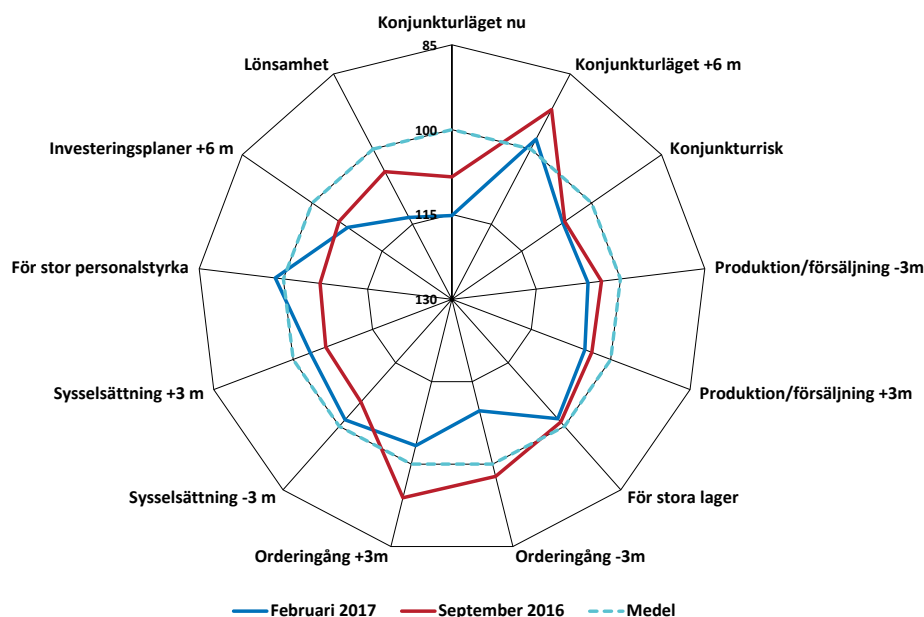
Anm. De viktade indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av netttotalen för de företag som säger att konjunkturläget för närvarande är bra eller dåligt samt de som säger att konjunkturläget om sex månader kommer att förbättras eller försämrats. Serien för konjunkturläget om sex månader är framflyttad två kvartal. Linjerna visar de viktade indextalen uttryckta som glidande medelvärde baserat på tre observationer. Staplarna visar de viktade netttotalen för de företag som säger att riskerna just nu är större respektive mindre än normalt. Undersökningen genomförs tre gånger per år, vilket innebär att det endast finns observationer för de första tre kvartalen varje år i diagrammet.

Fortsatt god efterfrågan i Sverige

Företagen som har Sverige som sin främsta marknad ser som tidigare ett bra konjunkturläge. Byggsektorn går fortsatt mycket starkt med en hög produktionsnivå och välfyllda orderböcker för alla typer av bygg- och anläggningsarbeten. Talande för hur byggbolagen ser på konjunkturläget är citatet: "Vi är uppe och ångar på toppen och det kan bara plana ut härifrån."

Handeln och de företag som säljer tjänster direkt till hushåll, som till exempel restauranger och reseföretag, upplever även de en fortsatt stark efterfrågan med köpstarka konsumenter. Sällanköpshandeln är inte nöjd med sin lönsamhet medan den övriga handeln och andra sektorer i allmänhet är det. Det samlade svarsmönstret från företagen visar att utvecklingen stärkts på flera områden sedan september, se diagram 2. Läget är nu mycket bra och överlag starkare än det historiska genomsnittet.

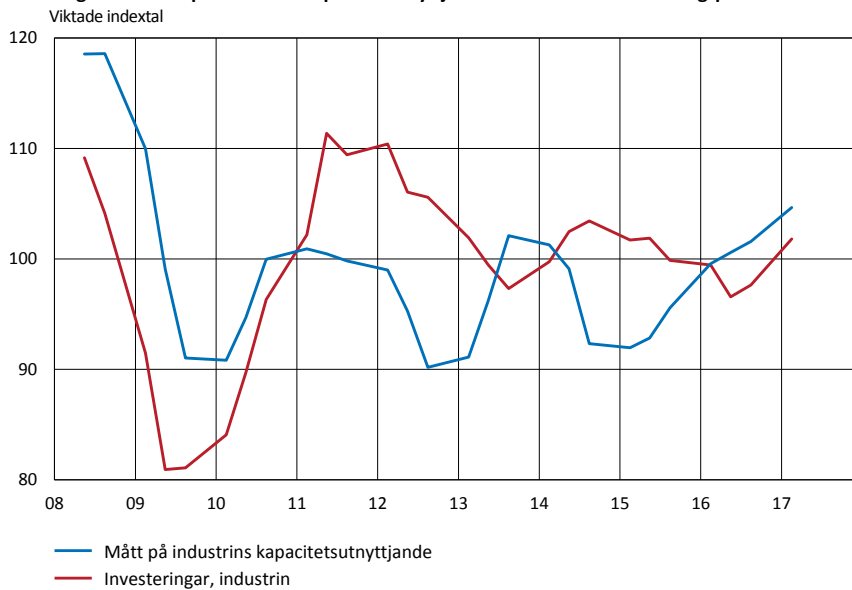
Diagram 2. Företagens samlade svarsmönster
Viktade indextal

Anm. Svaren på frågorna är utplacerade längs en "eker" i diagrammet där ett indextal närmare mitten är bättre. Det historiska genomsnittet är beräknat för de perioder då frågorna ställdes och för alla sektorer. Beteckningen -3 m / +3 m betyder de senaste respektive kommande tre månaderna. +6 m betyder de kommande sex månaderna.

Kapacitetsutnyttjandet stiger inom industrin

Det har länge funnits ledig produktionskapacitet i svenska fabriker. Efter den senaste tidens lyft i efterfrågan talar nu allt fler industriföretag om att det inte längre är lika lätt att hantera ökningarna i efterfrågan, se diagram 3. Även om det fortsatt finns ledig kapacitet i fabrikerna är det nu lite längre ledtider än tidigare om man behöver öka produktionen ytterligare. Det gäller särskilt fordonsindustrin som upplevt en del flaskhalsar i produktionsflödet i samband med att man ökat produktionsstakten. De flesta företagen har ännu inte några planer på att investera i ökad produktionskapacitet, och i de fall det finns behov, är Sverige sällan det första alternativet. Att investeringsplanerna ökar något är i första hand kopplat till satsningar på underhåll efter en relativt återhållsam investeringstakt under 2016.

Diagram 3. Mått på industrins kapacitetsutnyttjande och industrins investeringsplaner

Anm. De viktade indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av nettotalen för antalet industriföretag som svarar att de för närvarande har stora svårigheter respektive inte har några svårigheter att hantera en öväntad ökning av efterfrågan (mått på industrins kapacitetsutnyttjande) samt nettot av antalet industriföretag som svarar att de har ökande eller minskande investeringsplaner kommande sex månader.

Fortsatt brist på personal i byggsektorn

I byggsektorn är det fortsatt svårt att få tag på tillräckligt med personal. Det innebär att företagen måste prioritera bland anbuden och ibland avstå från att lägga anbud på projekt då resurser saknas. Som en företagsledare inom byggsektorn uttrycker det:

”Bostadsproduktionen har påverkats av bristen på arbetskraft, det är flera anbud vi har tvingats tacka nej till på grund av resursbrist.” Trots en god efterfrågan upplever däremot inte företagen inom industrin, handeln och tjänstesektorn någon generell brist på arbetskraft. Men det råder som tidigare brist inom vissa specialstyrken, till exempel ingenjörer, IT-specialister samt vissa specifika yrkeskategorier.

I undersökningen i februari ställdes fördjupande frågor om hur företagen använder sig av inhyrd personal. Svaren visar att företagen använder inhyrd personal främst för att få in specialistkompetens till vissa projekt och för att ha flexibilitet vid förändringar i efterfrågan. Till exempel har några industriföretag nu ökat produktionen genom att i första hand ta in personal från bemanningsföretag. Samtidigt är andra försiktiga med att ta in för mycket inhyrd personal då de menar att det kan urholka kompetensen i bolaget. Samtalen om inhyrd personal visar också att det kan vara svårt att dra en tydlig skiljelinje mellan inhyrd personal och användning av underleverantörer för olika uppdrag. Många gånger arbetar konsulter mycket nära företagen och kan växla mellan att vara anställda, inhyrda eller underleverantörer, ofta i samma projekt.

Lönerna och löneglidningen väntas öka något

Under mars och april löper flera kollektivavtal på arbetsmarknaden ut. Fler företag än tidigare tror nu att lönekostnaderna och löneglidningen, det vill säga löneökningar utöver de som anges i kollektivavtalen, kommer att bli högre under det kommande året jämfört med föregående år. I samtalen med företagen framkommer det dock att de faktiska löneökningarna endast bedöms öka med några tiondelar jämfört med tidigare avtalsperiod. Löneglidningen bedöms öka inom industrin men framför allt inom byggsektorn, där en företagsledare uttrycker det som: ”Vi har redan en signifikant löneglidning.” Samtidigt arbetar företagen aktivt med att effektivisera verksamheten och på så sätt hålla de totala lönekostnaderna nere.

Stigande råvarupriser påverkar industrin med en viss fördröjning

Världsmarknadspriserna på råvaror har stigit under 2016. De flesta industriföretag har ännu inte märkt av kostnadsökningarna, men dessa väntas slå igenom senare under 2017. Hur snabbt förändrade råvarupriser får effekt på inköpspriserna varierar, men regleras ofta i avtal och påverkar således inte alltid omedelbart. Genomslaget kommer vanligtvis efter några kvartal när regleringarna om råvaruprisförändringar i avtalen får effekt eller i samband med att industriföretagen helt förhandlar om inköpsavtalen för insatsvaror. I andra sektorer slår vissa råvarupriser däremot igenom direkt, såsom höjda priser på frukt och grönsaker. Samtidigt påverkas byggsektorn av stigande inköpskostnader, där det framför allt är den starka efterfrågan som driver upp priserna för insatsvaror.

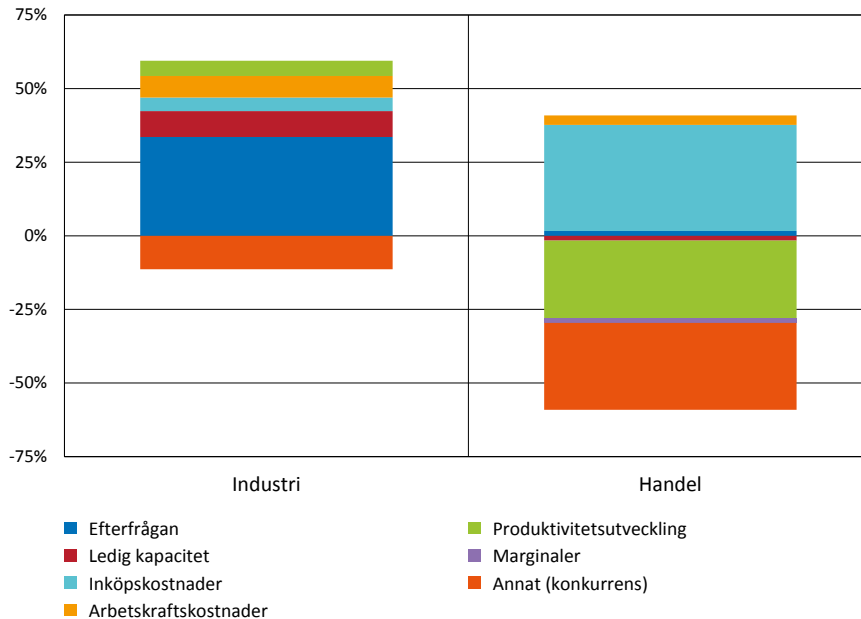
En generellt stigande pristrend inom industrisektorn

Företagen planerar att höja sina försäljningspriser under 2017. Det är framför allt industrin som nu tror det är möjligt med mindre stegvisa prishöjningar. Prissättningen inom industrin utgår från riktpriiser och det finns vanligtvis ett visst utrymme för förhandlingar med kunderna innan de slutliga försäljningspriserna bestäms. De senaste månaderna har prisbildningen varit stabil såtillvida att man inte har behövt reducera riktpriiserna lika ofta som tidigare. Detta ses som ett begynnande tecken på att efterfrågan finns, vilket i sin tur skapar förväntningar om framtida prishöjningar.

Skälen för att höja försäljningspriserna skiljer sig åt mellan framför allt handeln och industrisektorn, se diagram 4. Det finns en stigande pristrend på råvaror som väntas få effekt under året samtidigt som det finns ett tydligt efterfrågetryck inom industrin som gör det möjligt att höja försäljningspriserna. En företagsledare uttrycker det som: "Jag är helt säker på att inflationen är på väg upp, vi ser det överallt." Inom handeln är det ökade inköpskostnader, bland annat på grund av den relativt svaga svenska kronan, som gör att de tror på något högre försäljningspriser framöver. För handeln finns det dock flera faktorer som bidrar till att motverka prisökningarna. Exempelvis försöker företagen kontinuerligt effektivisera verksamheten och hålla ned sina kostnader. Samtidigt är konkurrensen fortsatt påtaglig, vilket gör det svårt för handelsföretagen att föra över de ökade kostnaderna till konsumenterna. En företagsledare uttrycker det som: "Våra kostnader ökar och inkomsterna minskar, så det är tufft." Det är således osäkert hur mycket priserna i själva verket kan komma att höjas.

Diagram 4. Drivkrafter bakom prissättningen kommande tolv månader

Viktade nettoandelar

Anm. Staplarna visar nettot av svar att faktorn kommer att påverka priserna uppåt eller nedåt det kommande året. En stapel över (under) noll innebär att faktorn bidrar till stigande (sjunkande) priser framöver. Stapeln "Annat" för handeln och industrin utgörs enbart av konkurrens i februari. Avser företagets svar i februari 2017.

E-handeln - en allt viktigare försäljningskanal

Konkurrensen är fortsatt hård inom konfektionshandeln och ökar i takt med utvecklingen av e-handeln. E-handeln gör det möjligt för aktörer att sälja till svenska konsumenter utan att ha butiker i Sverige. Dessutom kan varuproducenter hoppa över återförsäljarledet och sälja direkt till kunderna. Även inom dagligvaruhandeln finns ett ökat fokus på att utveckla e-handeln som kanal, talande för detta är följande citat: "E-handeln kommer att innebära den största förändringen för dagligvaruhandeln sedan snabbköpen kom." För att möta konsumenternas förändrade köpbeteende och ökade prismedvetenhet, som följer av utvecklingen av e-handeln, fortsätter handelsföretagen att investera i olika tekniska lösningar som ger kunden fler valmöjligheter i anslutning till sina inköp. Det kan till exempel innebära att kunden kan beställa en vara från e-handeln, men hämta eller returnera varan i fysisk butik eller omvänt. Ett talande citat är: "Det är e-handeln som driver investeringsbehovet även i de fysiska butikerna."

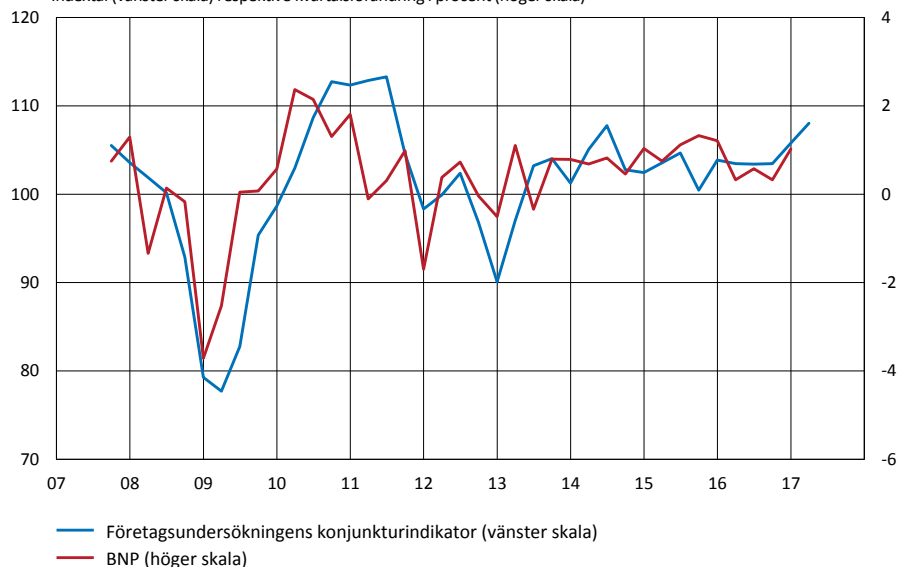

Konjunkturindikatorn pekar på god tillväxt

I undersökningen i februari är företagen optimistiska om den ekonomiska utvecklingen och sammantaget visar företagsundersökningens konjunkturindikator på en ytterligare uppväxling av konjunkturen, se diagram 5.

Diagram 5. Företagsundersökningens konjunkturindikator

Indextal (vänster skala) respektive kvartalsförändring i procent (höger skala)

Anm. Företagsundersökningens konjunkturindikator beräknas som ett viktat genomsnitt av svaren på olika frågor i undersökningen. De viktas därefter utifrån sin förmåga att förutspå säsongrensad BNP-förändring kvartal till kvartal. Indikatorn beräknas upp till två månader innan utfallet av BNP publiceras och ger en tidig indikation på konjunkturutvecklingen. Företagsindikatorn har standardiserats till medelvärde = 100 och standardavvikelsen = 10. Det innebär att ett värde över (under) 100 bör tolkas som en något starkare (svagare) konjunktur än genomsnittligt. Kvartalstillväxten för BNP är säsongjusterad.

Om Riksbankens företagsundersökning

Riksbankens undersökning avser att spegla pris- och konjunkturutvecklingen inom industrin, byggsektorn, handeln och delar av tjänstesektorn. Eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor del av det svenska näringslivet kan relativt få intervjuer ge information om stora delar av näringslivet. Många av de intervjuade företagen förmedlar dessutom information om andra delar av näringslivet genom sina kontaktytor mot bland annat små och medelstora företag.

Undersökningen görs genom att Riksbankens personal besöker företagen i cirka en timme. Intervjuerna genomförs i regel med personer i företagets ledningsgrupper. Samtalen ger företagen möjlighet att utveckla svaren och intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor. Särskilda frågor ställs från tid till annan om aktuella frågeställningar inom penningpolitiken.

I undersökningen intervjuas cirka 40 företag i maj och i november samt cirka 30 företag i februari. Sedan undersökningens start 2007 har över 300 företag deltagit i undersökningen.

Diagrammen i rapporten visar företagens svar viktade med respektive företags antal anställda i Sverige. Indextalen i diagrammen fångar upp- och nedgångar i svarsmonstren väl. Dessa svar kombineras sedan med företagets reflektioner under intervjuerna. Rapporten för februari 2017 redovisar resultatet av intervjuer med 29 företag som huvudsakligen gjordes mellan den 16 februari och 1 mars.

En närmare beskrivning av undersökningen finns på Riksbankens hemsida: Hokkanen, Melin och Nilson (2012), "Riksbankens företagsundersökning – en snabb konjunkturindikator", Penning- och valutapolitik 2012:3.

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2012/rap_pov_artikel_3_121017_sve.pdf

SVERIGES RIKSBANK
103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)
Tel 08 - 787 00 00
Fax 08 - 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se